

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”**

БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

**КАТЕДРА: ПРАКТИЧЕСКО БОГОСЛОВИЕ
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 2.4. “РЕЛИГИЯ И ТЕОЛОГИЯ”**

АВТОРЕФЕРАТ

**Динамика в осмислянето на църковното
пение в периода IV-VI в.
(аксиология и праксиология)**

на дисертационен труд за присъждане на
образователна и научна степен „доктор”

Ас. Любомир Ангелов Игнатов

София, 2018

СЪДЪРЖАНИЕ на дисертационния труд

Увод, или обща характеристика на дисертационния труд

1. Мотиви за написването на дисертационния труд
2. Структура на изследването
3. Актуалност на изследването
4. Обект на изследването
5. Предмет на изследването
6. Цел на изследването
7. Задачи на изследването
8. Методология
9. Хронологична рамка на изследването
10. Източници и историография по темата
11. Насоченост на изследването
12. Терминология

Въведение

1. Духовната музика в контекста на човешката история
2. Църковно-музикалната картина през първите три века
3. Предпоставки за бурно развитие
4. Състояние на църковната музика на Изток в навечерието на Миланския едикт
5. Църковният Запад и източната богослужебна музика
6. Времето от началото на IV до края на VI век в периодизациите на различни изследователи

Първа глава: Иновации в аксиологическото осмисляне на църковнопевческото изкуство от времето на обявяване на християнството за позволена религия (313 г.) до края на VI век.

I.1. Осъзнаване на църковното пение като символ и средство за християнско единение през IV-VI век: „Няма вече ни иудеин ни елин...; защото всички вие едно сте в Христа Исуса” (Гал. 3:28)

I.2. Съзряване на понятие за същността и значението на музиката в контекста на сотириологичната мисия на Църквата

I.3. Формиране и утвърждаване на ценностна църковно-певческа система

I.4. Окончателно установяване на концепция за подходяща и неподходяща музика

I.5. Образът на църковния певец според св. отци и учители на църквата от времето след Миланския едикт: позитиви, негативи и норми за достойно носене на свещенопевческото служение

Втора глава: Епоха на нормативни инициативи.

II. 1. Аспекти в аксиологическото осмисляне на църковното пение при източното монашество през IV-VI век (*полезно* или *вредно* е духовното пение за избралия подвижнически живот

II.1.1. Египетското монашество и виждането му за духовното пение

II.1.2. Химнопението при малоазийското монашество

II.1.3. Химнопението при палестинското и сирско-месопотамското монашество

II. 2. Установяване и развитие на богослужебно-певчески устав

II.3. Полагане основите на църковно-певческото благочиние и дисциплината в църковния хор

Трета глава: Канонотворческите събори и църковното певчество през IV - VI в.

III.1. Съборните решения с църковно-музикална насоченост през IV-VI век като отглас и последица от динамиката в осмислянето на църковната музика

III.2. Апостолски правила с църковно-певческа насоченост

III.3. Лаодикийският поместен събор и правила с църковно-певческа насоченост

III.4. Църковно правило с църковнопевческа насоченост от IV Вселенски (Халкидонски) събор

III.5. Съборни правила за църковните певци от Пето-шестия (Трулски) Вселенски събор

Четвърта глава: Иновации в праксиологическа насоченост.

IV.1. Разцветът на християнската химнография след Миланския едикт като белег на църковно-музикалния подем; видните дейци в тази област

IV.2. Утвърждаване на монодийното пение като традиционно за църковно-певческата практика

IV.3. Зараждане на жанрово църковно пение

IV.4. Зараждане на музикална писменост

II.5. Трайно установяване на църковното пение в отделните чинопоследования през IV-VI век

Пета глава: Псалмопението- важен отличителен белег на новото църковнопевческо време.

V.1. Утвърждаване на псалмопението като неделима част от богослужебния живот на Църквата през IV-VI век

V.2. Псалмите като връзка между двата завета

V.3. Псалмите като средство срещу еретическите учения

V.4. Светите отци и вселенски учители – ратници за утвърждаване употребата на псалмите в православно богослужение

V.5. За псалмопението според св. Иоан Златоуст

V.6. За псалмопението според св. Василий Велики

V.7. За псалмопението според други отци и вселенски учители

V.8. Псалмопението в бита на християните от разглежданата епоха

Заклучение

Приноси

Библиография

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на разширено заседание на катедра „Практическо богословие“ в Богословски факултет при Софийски университет на 14.12.2017г.

Дисертацията съдържа 333 страници. Състои се от увод, въведение, пет глави и заключение.

Библиографията включва 146 източници от които са ползвани 29 извора.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

Обща характеристика на дисертационното съчинение.....	5
Основно съдържание.....	11
Заключение.....	15
Приноси на дисертационното съчинение.....	19
Публикации във връзка с дисертацията.....	20

Обща характеристика на дисертационното съчинение

Настоящият труд има за цел да представи едно от най- изящните изкуства дарени на човека от Бога- музиката, която със своята възвишеност възпитава и облагородява човешката личност и която като част от богослужението става средство за освещение на човешката природа и го издига в равноангелско служение.

Изследванията представят един от най- неосветлените исторически и слабо проучени периоди в еволюцията на църковната музика, а и именно периодът на разцвет на църковната музика, на активизация и утвърждаването ѝ като неделима част от християнското богослужение. Това е времето от IV до VI век – период, който наричам в този труд *Съзидателен* в развитието на църковното пение. В тези първи векове църковното пение бива осмислено по нов начин и различно възприемано от монашеството, свещенството и църковния причт. Този период е богат на иновации и на основополагащи църковно-певчески доктрини. Като особено съществено и значимо

през него е възникването и развитието на музикална писменост – появяват се на екфонетичните (просодийни) знаци, които по-късно се развиват в невмена нотация. Това би могло да се определи като епохално събитие, което изцяло оформя и променя разбирането за църковна музика.

Уводната част на дисертационния труд запознава с характера на изследването, подхода, целта, задачите и други по-важни структурни компоненти и инструментариум, използвани в процеса на изследователската дейност.

В нея се говори за историческата обусловеност и последвалото бурно развитие на християнското богослужебно пение със съответните предпоставки и проблеми, свързани с утвърждаването на църковно-певческата традиция в този твърде ранен, но и основополагащ в историята на църковната музика период.

Предмет на изследванията са музикално-историческата обстановка и църковно-музикалното мислене в посочената епоха; дейността на отделни църковни отци и решенията на църковни събори по отношение на изискванията за естетическите, моралните и дисциплинарните норми в църковно-певческото дело; появата на нови способности в християнската химнодия, т. е. зараждането на църковно-музикална писменост и установяването на първите църковно-поетични жанрове; мястото на музиката в тогавашния църковно-богослужебен живот и различните практики и традиции в това отношение, както и различията в осмисляне значението на църковното пение в отделните среди на духовенството.

Обект на изследването е битуването и проблемите на псалтикийното изкуство в един от най-ранните етапи на неговото развитие. Те са свързани както в оформянето в нотно отношение, така и с определянето в основни изисквания при носенето на свещенопевческото служение.

С цел да бъдат по – добре представени и обяснени са засегнати обстоятелства от по- ранната, но и от по- късната история на църковното пение.

Изследването засяга няколко главни проблема, свързани с музикално-историческата обстановка и църковно-музикалното мислене през IV до VI век. То разкрива: дейността на отделни църковни отци и църковни събори по отношение на дисциплинарни норми в църковно-певческото дело; появата на нови способности в християнската химнодия, т. е. зараждането на църковно-музикална писменост и установяването на първите църковно-поетични жанрове; мястото на музиката в тогавашния църковно-богослужебен живот и различните практики и традиции в това отношение, както и значението на църковното пение в отделните среди на духовенството.

Цел на изследването е да бъдат отразени в критичен план различните гледища, определящи същината, достойнствата и значимостта на духовното пение през този изключително важен за развитието на църковното пение период. Да се осветли в оптимална степен историята на Псалтикийното изкуство и се проследи, посредством разглеждане и анализ динамиката в осмислянето на богослужебното пение през тези векове.

Изхождайки от направените изводи в църковно-певческото дело да се установят категории, уточнят традиции и норми, касаещи практическата част на богослужебното пение.

Задачите на изследването са свързани с въпросите за точното определяне на познатите в наше време теоретически и практически норми в църковното пение, кои са инстанциите или личностите, имащи основен принос в установяването на споменатите норми. Събиране и систематизиране на всички правила и постановления, отнасящи се до църковно-песенното участие в богослужебния живот на Църквата и представянето на условия за утвърждаването и развитието на нови изкусни придобивки в

богослужебната практика. Съществена задача представлява изследването на предпоставките и причините за зараждането на същинската църковна музикална писменост и установяването на първите типично християнски песенни жанрове. Друга задача е да се изследват някои непроучени и неизяснени достатъчно досега въпроси, свързани със степента на участие на пението в църковните чинопоследования през IV - VI век.

Дисертационният труд има интердисциплинарен *характер*, и процесът на изследване е съсредоточен към откриване на определени научни познания, имащи в известна степен допирни точки с дисциплини, различни по характер.

Поради това *методологията* не може да бъде ограничена само в сферата на научните познания, а следва да премине пределите ѝ, и да включи в своята орбита и сферата на практиката.

С оглед на по-обстойното представяне на същността и характера на избраната тема се налага историзмът да е носещата арматура при представянето на основните дисертационни възгледи. Поради това е приложена историческата методология, при която е използван историко-сравнителният метод, сравнителният историко-искуствоведчески метод, конкретно-историческият, историко-генетичният, историко-типологичният и историко-систематичният метод, приложени към историческите събития и личности свързани с развитието на църковната музика.

Използван е още инструментариумът и на други методологии, като например херминевтическият и екзегетическият метод, които спомагат за правилното осмисляне на съборни църковно-музикални постановления и персонални светоотечески определения и коментари; просопографският или биографичен метод, приложен за извличането на ценни данни за историята на псалтикийното изкуство от животоописанията на видни личности, имащи отношение към църковната музика; компаративният или сравнителният

метод, принципите на който са в услуга при сравняването и оценяването на различните и дори противоположни в някои случаи виждания относно мястото и значението на църковната музика в духовния живот на християнското общество през IV – VI век. Последен по ред, но не и по значение за изследването е литургическият метод, тъй като църковното пение в същността си е богослужебно-обществена изява, а последната е свързана с литургията.

Настоящият изследователски труд има *хронологична рамка, която* обхваща период от историята на църковната музика, който в този труд бива окачествен като *създателен* за тази дисциплина. Това е времето след гоненията против християнството, известно от църковната история като разцвет на християнското изкуство и култура, за което се съди по множество податки и писмени свидетелства от този период. За условно начало се приема издаването на едикта през 313 г., с който християнството е провъзгласено от император св. Константин Велики за позволена религия. В процеса на изследване са изведени редица доводи, които говорят за това, че наред с увеличаването на изповядващите Христовата вяра се създават условия за новото начало на християнската музика и всичко свързано с нея – църковната химнография, мелография, музикална писменост, църковнопевчески нормен кодекс и др.

Източници и историография по темата. В изследването са привлечени като изворов материал историографски материали с общоцърковно и църковно-музикално съдържание, които имат данни за развитието на църковната музика през разглеждания период, кодекси с църковни правила от вселенски и поместни събори с църковно-музикална насоченост и коментари на известни каноници, множество житиеписания, предоставящи ценна информация за състоянието на духовното пение през времето от IV до VI век. Сред най-важните извори са изданията на J. P. Migne (Жак Пол Мин)

Patrologia Graeca – PG и Patrologia Latina - PL., трудовете на Н. Tillyard, P. Tardo, E. Wellesz и други западни автори; публикациите на цариградския църковномузикален изследовател и историк Георги Пападопулос, на видните гръцки музикални дейци Димитър Панайотопулос, Филип Икономос, бележития сред музикодидаскалите митрополит Хрисант Диррахийски и много други. Неоценимо полезни в хода на изследването са и публикацииите на големите руски учени архиеп. Филарет Гумилевский, прот. Йоан Вазнесенский, Николай Успенски, проф. Михаил Скабалланович и др., както и трудовете на български учени от съвременето ни и близкото минало.

В трудът е използвана терминология в качеството си на специализирани думи, или словосъчетания като в представения текст най-често са употребени термините: *духовно пение*, *църковно пение*, *църковна музика*, както и произлезлите от тях определения „*духовно-певчески,-а,-о*”, „*църковно-певчески,-а,-о*” и „*църковно-музикален,-а,-о*”, в праксиологичен аспект като идентични. По-рядко при представяне текста на съчинението са употребени термините *Псалтикийно изкуство* и *Византийска музика*.

Духовното пение е терминът употребен като обозначаващ пението извън обсега на християнското обществено богослужение, т. е. монашеското килийно пение или химнопението като част от килийното правило. Също така то се разбира като пение на верните в домашната църква и при други случаи, свързани с бита на християните от разглежданата епоха. Употребяват се още термините: *псалмодия* и *химнодия*, както и съответстващите им: *псалмопение* и *химнопение*, или тавтологичните *псалмодийно пение* и *химнодийно пение*. Под определението *псалмодия* и производните му, в представеният текст се има предвид пението на псалми, т. е. обличането в музика на поетични произведения от библейската книга Псалтир, а с определението *химнодия* и производните му са означени песнопенията, плод на

християнския поетичен и музикален гений. Често срещани термини също така са: *химнография* и *мелография* и производните им, като под първото би следвало да се разбира писането на песнопения в текстово отношение, а под второто – писането на музика към текста. В труда се разискват още въпроси свързани с двете номинативни термнологични традиции – “*Източно църковно пение*” и “*Византийска музика*” (Βυζαντινῆ μουσικῆ) за които са налице редица доводи, даващи достатъчно основание да се приемат за обозначаващи с различен изказ едно и също нещо.

Основно съдържание

Самото изложение се състои от пет глави, предхождани от една пропедевтична част, онасловена „*Предговор*”. Последната разглежда историческото време преди изследвания период. Тя представлява задълбочен анализ на състоянието на църковната музика в навечерието на историческото обявяване на християнството за позволена религия, т. е. във времето, когато проявите на богопочитане при последователите на Христовата вяра били все още *disciplina arcana* - скрити за външния свят.

В нея се говори за духовната музика в контекста на човешката история, за обществените предпоставки довели бурно развитие на формиращата се църковна музика, за църковния Запад и източната богослужебна традиция, запознава с периодизациите на различни изследователи.

Поместена е с цел да запознае читателя с обстановката и обстоятелствата преди разглеждания период и така да го подготви и въведе в епохата след Миланския едикт.

Първа глава запознава с характеристиките на църковно-певческото изкуство за изследвания период, предимно в аксиологичен аспект. Изслед-

вани са процеси, които бележат динамиката в осмислянето на църковната музика в тази епоха.

В нея са представени в пет отделни точки процесът на оформяне и утвърждаване на ново епохално явление – през първите столетия след Миланския едикт, когато християните по всички краища на света встъпват в църковномузикална традиция, изразяваща се в еднотипна и общоприета псалмодия и химнодия, освободена от мелодически елементи на базата на национални и културни различия. Представя окончателното църковно разбиране за подходяща и неподходяща музика в Христовата църква като установяването ѝ се разглежда като проводник за същинско единение на тогавашната християнска икумена, сплотявайки в божествена хармония духовните и богослужебни песнопения на всички приели Христовото име. Поставят се въпроси свързани с морално-естетически изисквания на певеца като са подложени на проучване и анализ важни гледища и препоръки в това направление на бележити църковни отци и учители, говорещи за мисията му като достоен свещенослужител.

Втора глава запознава с нормативни инициативи и аспекти в аксиологическото осмисляне на църковното пение при източното монашество през IV-VI век. В изследванията е разгледано отношението към църковното пение от страна на монашестващите през първите векове, след настъпването на свободните от гонения времена. Представят се възникналите противоречия, относно ползата от духовното пение сред приелите монашеско житие. Обръща се внимание на възникналата аскетическа традиция, която от една страна отрича пението в иноческото правило, а от друга с охота го прилага в подвижническия живот. Представят се съществуващите в този период различни манастирски общества в три източни региона от древния християнски свят и техното разбиране за духовното пение. Това

са: Египетското, Малоазийското и Палестинското и Сирско-месопотамското манахество.

В тази глава се говори още за установяване и развитие на богослужебно-певчески устав. Като пръв негов автор се смята св. Пахомий Велики, живял през първата половина на IV век, известен още като основател на първата монашеска киновия. Времето на преподобните отци – уставотворци е самотно, няма никакви общи положения с предходната епоха на гоненията, нито има някаква приемственост от нея, т. е. това е безпрецедентна дейност, носеща духа и характера на новото църковнопевческо време. Краят на това време бележи в общи линии и завършеност на богослужбния устав. Новото явление, наречено устав, въвежда църковнопевчески норматив – фиксиран брой пения, предвидени в конкретно чинопоследование и в точно определено време за него, в богослужебен аспект се изследват установяването на дисциплинарните норми и ред сред изпълняващите певческата обязаност по време на богослужение. Изхождайки от писанията на църковните мъже през IV – VI век се достига до създаването на дисциплинарно-нормативен правилник за църковните певци, който впоследствие става мерило за църковно-певческо благочиние. Полагат се основите на църковния богослужебен ред, при което певческият устав има масов и публичен характер.

Трета глава е посветена на канонотворчеството в църковно-певческо отношение. Разглеждат се правилата, издадени на църковните Вселенски и Поместни събори, отнасящи се до църковното пение, както и носещите църковнопевческото служение. Изложени са всички правила на църковните събори – апостолски, вселенски и поместни, засягащи пението и певците, както и коментарите на видни църковни канонисти. Разкриват се интересни факти и обстоятелства в църковно-музикалната история.

Четвърта глава разглежда иновациите в праксиологическа насоченост. В нея се проследява разцвета на църковната химнография, разглежда се утвърждаването на монодийното пение като традиционно за църковно-певческата практика и трайното установяване на църковното пение в чинопоследованията. В тази глава се разкрива зараждането на жанрово християнско песнописателство, музикалната писменост и се показват достиженията и проявите на църковно-певческия подем в новата музикално-осмислена епоха.

Пета глава засяга белезите на епохата и говори за Псалмопението като неделима част от християнското богослужение, както и за небивалия до момента възход на християнската химнография. В осем точки са проследени утвърждаването на псалмопението като неделима част от християнското богослужение, употребата му в бита на християните от разглежданата епоха; псалмите като връзка между двата завета; псалмите като средство срещу еретическите учения и т. н. Особено внимание се обръща на светите отци и вселенски учители, които спомагат за утвърждаване употребата на псалмите в православното богослужение. Изследвани са трудове на св. Василий Велики, св. Йоан Златоуст, бл. Августин, св. Иполит Римски, църковния писател и учител Ориген и др., които говорят за употребата и приложението на псалмопението.

С оглед на обстойното разглеждане на богоозарените писмени трудове от тази епоха се правят изводи за предпочитаните книги и тяхната употреба в църковно богослужебния живот и ежедневието на християните. Разкрива се преимуществената употреба на Псалтирът като пример даден от Самият Спасител и св. апостоли.

Заклучение

Изследването засегна редица емблематични за разгледаната епоха проблеми. На задълбочено проучване бяха подложени аксиологическото осмисляне на църковно-музикалното изкуство в посочената епоха – тема, имаща фундаментално значение в настоящия писмен труд; осъзнаването на мисията на музиката и по точно духовната химнодия, която навлиза категорично в живота на християните и става мощно средство за постигане спасението на човешката душа. Установяването на църковното пение в няколко главни проявления, които са окачествени като иновативни.

Едно от тях разглежда църковната химнодия като средство, което облагородява човека чрез насаждане на добродетелност и най-вече на любов – крайъгълният камък на православната християнска вяра; друго – напътства и съдейства за достигане на най-възвишения християнски идеал – единение с Бога, в съответствие със сотириологичната мисия на Църквата, и способства чрез божествените си мелодии за пренасяне в пространството на есхатологичния Осми ден и още: молитвата “облечена” в музика – този скъпоценен Божий дар предизвиква особен духовен порив и служи като символ и средство за християнско единение, за уделотворяване на ап. Павловата аксиома: *„Няма вече ни иудеин ни елин...; защото всички вие едно сте в Христа Иисуса”* (Гал. 3:28).

В трудът е представена ценностната система на църковното пение, определяща моралните и естетически закономерностите, както по отношение на самата музика така и на носещите църковно-певческото служение. В разглежданата епоха въпросът за полезната и вредната музика добива своята най-голяма актуалност в християнската общност. Критерий за това се явяват боговдъхновените и богодвижими свети отци – изразителите на православното Предание, признати единодушно от Църквата като автори-

тети: св. Василий Велики, св. Иоан Златоуст, св. Амвросий Медиолански, св. Исидор Пелусиот и св. Григорий Двоеслов.

Чрез аксиологическото осмисляне на църковно-музикалното изкуство в източното монашество, изследванията установиха три различни практики. Едната, отхвърля присъствието на музика в аскетата на монашествашите, т. е. псалмопенията и другите духовни пения (химнопения) били определяни като несползвани за избрания уединен пустиннически живот и други две монашески практики: като едната допускала мелодии в монашеското правило под формата на духовна утеха след усиленото иноческо молитвословие – следовници на която били палестинските и сирийско-месопотамските монаси, и другата, която виждала в музикалното облачение на псалмите и химнопенията особено важно средство по пътя към единението с Бога – каквито били малоазийските монаси, с ярък представител св. Василий Велики. В този писмен труд постиженията им са ползвани като базис, върху който монашеските практики да бъдат преоткрити като проява на иновативност в новата златна епоха от историята на Псалтикийното изкуство.

Писанията на посочените автори бяха надградени с обстойни коментари и съответни изводи, представящи в крайна сметка различните виждания не като противопоставящи се, а като отделни състояния на една и съща материя.

Друга изследвана проява на динамика в осмислянето и развитието на църковно-певческото изкуство са църковните канонотворчески събори – вселенски и поместни. Изработването на правила с църковно-певческа насоченост се разглеждат отново като последица от новото време в историята на Църквата. Време свободно от гонения и благоприятно за бурно развитие на християнското изкуство във всичките му направления – приложно, музикално, поетично и т. н. Бяха намерени и разгледани общо 11 важни за

църковното певчество правила. Обстойно бе разгледано 15^{-то} Лаодикийско правило и 75^{-то} правило от Пето-Шестия (Трулски) Вселенски събор, които начертават пътя на развитие на Псалтикийното изкуство с векове напред.

В духа на новата църковно-музикална епоха се установи, че химнодията, както и самия църковен певец, заемат достойно място в християнско общество.

Като белег на епохалния църковно-музикален подем в изследваният период бе посочен разцветът на християнската химнография след Миланския едикт. Посочени бяха видните дейци в тази област, с отбелязване на съответните им творчески заслуги. Като продукт или последица от динамиката в осмислянето на църковно-певческото изкуство бяха окачествени също и утвърждаването на монодийното пение като традиционно за църковно-певческата практика, както и трайното установяване на църковното пение в отделните чинопоследования през IV-VI век.

Един от най-важните белези на новото църковно-певческо време, отразен в тази част на дисертационния труд е зараждането на музикална писменост.

Приетият до момента произход на екфонетичната нотация се поставя под въпрос и се посочва като за по-приемлив - със съответните доводи за това, произлязлата през II век подобна еврейска музикално-акцентована система, направена достояние на музикалната наука от Филдсбургският изследовател Абрахам Идълсон.

Като завършек на дисертационния труд бе обстойно разгледана темата за псалмопениемто – песенната молитва на Старозаветната църква и на християните от първите времена. Този вид пение олицетворява прехода от старата епоха към новата – белязана с появата и развитието на християнската химнография и мелография. Бяха разгледани беседите и призивите на св. отци от този период в защита на псалмопениемто, както отчитане на по-

вишен интерес към него. Всичко това е белегът, който свидетелства за иновативност и динамиката, с които се характеризира времето от IV до VI век.

Настоящият писмен труд съдържа полезни знания не само за богослови, занимаващи се задълбочено с историята, теорията и практиката на псалтикийното изкуство, но и за лица извън богословските среди, насочили любознанието си в други сфери на науката, имащи допир с някоя от подтемите в дисертационния труд - история, музикология, поетика.

Смея да отчете факта, че българското богословие все още е в недостатъчна активност по отношение на изследването и опознаването псалтикийната ни традиция, право и т. н.

Приноси от положената работа:

1. За първи път в българската богословска наука се представят аксиологическите и праксиологическите виждания за църковното пение в грядивната епоха от неговата история. Виждания, оказали неопенимо влияние върху развитието на това църковно изкуство.

2. В дисертационния труд (в увода) се разглежда в задълбоченост въпроса за наименованието на псалтиката – „византийска” или „източноцърковна”, като съответно след надлежен исторически обзор и прилагане на аргументи за първи път се представя определението „източноцърковно” като най-добре кореспондиращо със същността и възвишената ѝ мисия.

3. За първи път в българската богословска наука се прави широкообхватен обзор на светоотеческата литература с цел издирване данни за формирането и развитието на църковното пение и изобщо за неговата история.

4. Извлечени са всички правила от Вселенските и Поместни събори, отнасящи се до църковното пение и певците и осветляващи църковнопевческата история, като съответно е направен коментар от музикаведска гледна точка.

5. В резултат от направените изследвания бяха регистрирани неизвестни до момента случаи, в които се наблюдават: поетична структура, изпълнителски похват и стилистика, характерни за определени църковнопевчески жанрове, възникнали в изследваната епоха.

Публикации по темата:

1. "Символно-номерелогичната хипотеза за броя на източноцърковните гласове в контекста на творенията на св. Максим Исповедник и църковните писатели от IV–VI век" – под печат В: сп. Богословска мисъл.

2. „Църковно-музикалните и химнологични податки в съчиненията на Псевдо-Дионисий Ареопагит” – под печат В: сп. Християнство и култура.

други:

3. „За св. Климент Охридски като църковен песнотворец и пръв български музикоучител” – В: подготвян за издаване юбилеен сборник за св. Климент Охридски.